

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кред. ЕКТС / 180 годин лекції – 8 годин, семінарські – 4 години, самостійна робота – 168 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>МКР (виконується за методикою ДКР), екзамен</i>
Розклад занять	<i>https://my.kpi.ua та https://schedule.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>https://psy.kpi.ua/blohina/ Блохіна Ірина Олександрівна, доцентка кафедри психології та педагогіки; кандидатка психологічних наук, доцентка.</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/NTQ4MDAyMTMxODcy Код курсу yr7p4nd</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» знайомить здобувачів вищої освіти із сутністю теоретичних вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій щодо закономірностей психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, методами діагностики психіки та особистості відповідно віку, сутністю вікових криз особистості та шляхи їх подолання; навичками психологічного аналізу індивідуально-психологічних відмінностей у розвитку особистості на кожному віковому етапі, діагностикою психічних процесів та різних сфер особистості (самосвідомість, мотивація тощо) із врахуванням вікових особливостей, аналізом кризових вікових періодів розвитку та їх психологічним змістом, засвоєнням основних методів здійснення психологічного аналізу конфліктних ситуацій, пов'язаних з кризовими періодами розвитку особистості, оволодінням технологією підвищення рівня психологічної культури, оволодінням навичками постановки і вирішення дослідницьких завдань в галузі вікової психології.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, психологічні закономірності навчання й виховання особистості.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є оволодіння здобувачами вищої освіти системою теоретичних знань про основні закономірності та динаміку психічного розвитку індивіда у різні вікові періоди онтогенезу, розуміння особливостей розвитку

психіки та особистості на кожному віковому етапі, змістових характеристик психологічного віку, ознайомлення із сутністю вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій психічного розвитку та оволодіння здобувачами вищої освіти системою теоретичних знань про механізми розвитку особистості під дією цілеспрямованих педагогічних впливів.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є **формування** у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2).

Фахових компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатність використовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (ФК 5);
- здатність поліпшувати психолого-педагогічний процес і відповідне соціальне середовище. (ФК 14);
- здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15).

Програмні результати навчання:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання, ефективність власних дій (ПРН1);
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання) (ПРН9);
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПРН13);
- відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15);
- вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та, за потреби, визначати зміст запиту до супервізії (ПРН18).

Комунікація з викладачем є невід'ємною частиною освітнього процесу як під час навчальних занять, так і в межах консультацій, що проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. З метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується classroom.google.com., електронна пошта, загальні групи в соц. мережах.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни здобувачу вищої освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» логічно пов'язана з такими дисциплінами як «Анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності», «Загальна психологія з практикумом».

Вивчення навчальної дисципліни дозволить ефективніше опановувати дисципліни циклів загальної та професійної підготовки такі як: «Психологія особистості», «Основи психологічного консультування» «Психологія сім'ї», «Основи психодіагностики» та ін.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Вікова психологія				
Тема 1.1. Вікова психологія як наука. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі	10	2	-	8
Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології	9	-	-	9
Тема 1.3. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти. Психологія раннього дитинства.	10	2	-	8
Тема 1.4. Психологія дошкільного віку.	9	-	-	9
Тема 1.5. Психологічні особливості молодшого школяра.	9	-	-	9
Тема 1.6. Психологія особистості підлітка	9	-	-	9
Тема 1.7. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності	8	-	-	8
Тема 1.8. Психологічна характеристика студентського періоду життя	8	-	-	8
Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості	10	-	2	8
Разом за розділом 1	82	4	2	76
Розділ 2. Педагогічна психологія				
Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології	10	2	-	8
Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології	9	-	-	9
Тема 2.3. Психологія навчання. Психологія учіння	10	2	-	8
Тема 2.4. Психологія виховання	9	-	-	9
Тема 2.5. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	10	-	2	8
Разом за розділом 2	48	4	2	42
Підготовка до МКР (виконується за методикою ДКР)	20			20
Підготовка до екзамену	30	-	-	30
Всього годин	180	8	4	168

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Атаманчук Н. М. Вікова та педагогічна психологія: Конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 2022. 142 с.

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23207/1/%D0%92%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>

2. Василенко Л., Савчин М. Вікова психологія : навч. посіб 5-те вид. перер. і допов. Київ : Академія. 2021. 376 с. http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/890/Savchin.pdf

3. Вікова психологія : конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. . Суми : Сумський державний університет, 2024. .190с.

https://ppst.sumdu.edu.ua/images/Konspekty_lekciy/Vikova_psychologiya_2024.pdf

4. Педагогічна психологія. навч. посіб. /О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова та ін. . Київ : ЦНЛ, 2019. 168 с.

5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / В. М. Поліщук. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29700/1/V_Polishchuk_WPP_IL.pdf

4.2 Допоміжна література:

1. Бех І. Д. Особистість у віковому онтогенез. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 36– 43

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717721/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%83_%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D1%96.pdf

2. Вікова психологія : навч. посібник : рек. МОН України для студ. ВНЗ / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека ; МОН України, Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 375, [1] с.: табл. Бібліогр.: с. 345–347

<https://ksp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/68/2021/05/%D0%92%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-3.pdf>

3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2018. 111 с.

4. Донець О.І. Вік особистості в соціально-психологічному вимірі. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1, Т. 3. С. 28–33. http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/part_3/6.pdf

5. Кацавець Р. С. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Алерта, 2019. 112 с.

6. Кузікова С. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Київ.: Університетська книга, 2021.

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052291.pdf>

7. Москаленко В.В. Генетична теорія розвитку мислення Жана Піаже у соціально-психологічному контексті. *Актуальні проблеми психології* : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Фенікс, 2020. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 27. С. 200–211.

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722840/1/27_8.pdf

8. Мухіна Л. М. Вікова та педагогічна психологія : методичні рекомендації для дистанційної та самостійної форми навчання. Миколаїв: НУК ім. адмірала Макарова, 2022. 111 с.

<https://nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/OK-16.-MR.-Vikova-ta-pedagogichna-psihologiya.pdf>

9. Павелків Р.В. Особистість у контексті морального та професійного зростання: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 192 с.

10. Пісоцький В. П., Горянська А. М. Т11 Теоретичні питання вікової психології : навчальний посібник для закладів вищої освіти; 2-е вид., випр. і доповн. / В. П. Пісоцький, А. М. Горянська. 2023. 232 с.

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0058077.pdf>

11. Поліщук В. Віковий кризовий розвиток людини: від народження до дорослості: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2020. 459 с.

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33302/6/V_Polishchuk_VKRL_2020_IL.pdf

12. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2020. 418 с.

https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Prykhodko_Yurchenko_2020_PSYKHOL-SLOVNYK-DOVIDNYK_tytul_zmist.pdf

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	Тема 1.1. Вікова психологія як наука Предмет вікової психології. Завдання вікової психології. Методологічні завдання (рушійні сили психічного розвитку людини; співвідношення навчання і розвитку; проблема вікової періодизації тощо). Теоретико-пізнавальні завдання (збільшення знань про загальні закономірності та механізми розвитку психіки дитини; розробка понятійного апарату тощо). Практичні завдання (організація оптимальних форм дитячої діяльності та спілкування; проблема психологічної допомоги в періоди різних вікових криз; гуманізація навчально-виховного процесу; проблема важких дітей). Галузі вікової психології: дитяча психологія, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія ранньої юності, психологія дорослої людини, геронтопсихологія (психологія старості). Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками. Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової психології. Група методів за ціллю і задачами дослідження: 1) описові (неекспериментальні): спостереження; бесіда; анкета; вивчення продуктів діяльності; 2) діагностичні (вимірювальні): тести; 3) пояснювальні (експериментальні): природний експеримент; моделюючий експеримент; лабораторний експеримент; 4) перетворюючі (формулюючі): навчаючий експеримент; виховуючий експеримент. За організацією дослідження: повздовжній зріз (лонгітюдний метод), поперечний зріз. Завдання на СР: І. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Що є предметом вікової психології? 2. Поняття вікової психології та психології вікового розвитку, загальне і відмінне їх змісту. 3. Охарактеризуйте історичні етапи розвитку вікової психології. 4. Охарактеризуйте методи вікової психології.
2	Тема 1.3. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти. Психологія раннього дитинства Пренатальний період розвитку. Психічний розвиток новонародженої дитини. Анатомо-фізіологічна характеристика в період новонародженості. Криза новонародженості. Фаза новонародженого. Соціальна ситуація розвитку новонародженого. Основні новоутворення. Немовлята. Загальна характеристика анатомо-фізіологічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку. Основна суперечність періоду немовляти. Провідна діяльність періоду немовляти. Основні новоутворення. Криза першого року життя. Фізичний та нервово-психічний розвиток в ранньому дитинстві. Оволодіння прямою ходюю та практичне засвоєння простору. Соціальна ситуація розвитку. Предметно-маніпулятивна діяльність як провідна в ранньому дитинстві. Пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. Формування наочно-дійового мислення та мисленневих операцій. Основні етапи мовленнєвого розвитку в ранньому дитинстві. Специфіка спілкування. Особливості емоційної сфери. Розвиток здатності до довільної саморегуляції. Становлення елементарної самосвідомості, формування образу "Я" й первинної статевої ідентичності. Новоутворення раннього дитинства. Симптомокомплекс кризи 3 років.

	Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати кризу новонародженості. 2. Охарактеризувати основні новоутворення в період новонародженості. 3. Охарактеризувати форми спілкування протягом першого року. 4. Охарактеризувати кризу першого року життя. 5. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку. 6. Охарактеризувати пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. 7. Охарактеризувати симптомокомплекс кризи 3 років.
3	Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи педагогічної психології. Виникнення та розвиток педагогічної психології. Методологічні основи педагогічної психології. Сучасний стан розвитку педагогічної психології. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати сучасний стан розвитку педагогічної психології. 2. Проаналізувати методологічні основи педагогічної психології. 3. Дати характеристику основним напрямкам розвитку педагогічної психології.
4	Тема 2.3. Психологія навчання. Психологія учіння Загальна характеристика процесу навчання. Поняття про навчання. Суттєві ознаки процесу навчання. Проблема психічного розвитку у процесі навчання. Класифікація видів навчання: традиційне та інноваційне навчання, проблемне навчання; програмоване навчання. Теорія поетапного формування розумових дій і понять. Концепція розвивального навчання. Формування понять у процесі навчання. Види понять. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання. Загальна характеристика учбової діяльності. Учіння як діяльність Структура учбової діяльності: мотивація; учбові задачі у певних ситуаціях у різних за формою завданнях; учбові дії (предметні та допоміжні); контроль, що переходить у самоконтроль; оцінка, що переходить у самооцінку. Мотиваційний компонент учбової діяльності. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування. Операційний компонент учбової діяльності. Контроль і самоконтроль у структурі учбової діяльності. Змістовний компонент учбової діяльності. Формування і розвиток навичок Завдання на СРС: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати психологічні механізми навчання. 2. Проаналізувати теорії навчання. 3. Дати характеристику психологічним основам розвиваючого навчання. 4. Охарактеризувати учіння як діяльність. 5. Проаналізувати особливості опанування учнями навчальної діяльності. 6. Дати характеристику основним причинам неуспішності.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять: система семінарських (практичних) дає можливість вирішення таких основних завдань:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;
- володіння здобувачами вищої освіти методами психодіагностики;
- ознайомлення і практичне оволодіння навичками застосування та інтерпретації результатів;
- здатність формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію;
- здатність презентувати результати власних досліджень усно і письмово, за допомогою мультимедійних засобів;
- здатність самостійно обирати й застосовувати валідний та надійний психодіагностичний

інструментарій для психологічного дослідження;

- здатність аналізувати й оцінювати достовірність одержаних результатів психологічних досліджень, формувати на їх основі аргументовані висновки та рекомендації;
- здатність бути критичним і самокритичним.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості 1. Загальна характеристика дорослості. Періодизація психічного розвитку дорослої людини. 2. Розвиток пізнавальних психічних процесів і емоційної сфери. 3. Особистісний та психосоціальний розвиток. 4. Основні сторони життя в періоді дорослості. 5. Специфіка вікових криз періоду молодості та зрілості. 6. Кризи дорослості. 7. Теорії старіння і старості. 8. Соціальна ситуація розвитку людини в старості. 9. Психічне старіння і типи старості. Завдання на СРС: 1. Особливості спілкування у період зрілості. 2. Чим обумовлюється спосіб життя людей похилого віку? Відповідь аргументуйте. Наведіть приклади. 3. Чи можна сказати, що старість і старіння – це явище скоріше соціальні, ніж фізіологічні? 4. Що таке ейджизм? Як саме цей феномен позначається на соціальних зв'язках старої людини?
2	Тема 2.5. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності. 2. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. 3. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь 4. Психологічні вимоги до особистості педагога. 5. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності. 6. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру. Завдання на СРС: 1. Чи є різниця між стилем діяльності і стилем поведінки? Аргументуйте свою думку. 2. У чому психологічна причина переваги спільної діяльності порівняно із індивідуальною? Чи завжди вона спостерігається? 3. Що передбачає змінення схеми навчальної взаємодії, якщо замість схеми S – O реалізується S – S? 4. Як співвідносяться педагогічна діяльність і педагогічне спілкування?

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» включає:

- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації;
- ознайомлення з методиками та проведення досліджень за деякими з них.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;

- конспектування літературних джерел;
- робота з довідковою літературою.

Види самостійної роботи здобувача освіти :

- підготовка до аудиторних занять – 118 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи (виконується за методикою ДКР) – 20 год;
- підготовку до іспиту – 30 год.

Загалом – 168 год.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача вищої освіти формують: робота на семінарах, вчасне виконання модульної контрольної роботи (виконується за методикою ДКР). Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Здобувачам вищої освіти важливо відвідувати лекції, оскільки на них висвітлюватиметься систематизований навчальний матеріал в обсязі, достатньому для опанування дисципліни, що дасть змогу краще підготуватись до семінарських занять і в цілому опанувати дану дисципліну. Відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно. Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. Пропуск семінарського заняття не дає можливість отримати здобувачу вищої освіти бали у семестровий рейтинг. Разом з тим, здобувач вищої освіти, який пропустив семінарські заняття з поважної причини і має необхідний документ, що підтверджує відсутність (наприклад, довідку від лікаря), може здати підготовлену доповідь викладачу під час консультацій або під час перерви у навчальному занятті і отримати не більше половини максимального вагового балу, що передбачений за участь в семінарі. Графік консультацій доступний на сайті кафедри психології та педагогіки, але викладач сам призначає здобувачам вищої освіти час консультації в індивідуальному порядку.

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни (силабусом), доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології та педагогіки.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, пов'язаних з навчанням. Бажано, щоб на семінарському занятті здобувач вищої освіти використовував підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія». Тематика лекцій наведена у робочій програмі дисципліни. Завдяки використанню **пояснювально-ілюстративного методу** здобувачі вищої освіти отримують знання, слухаючи лекцію, розповідь. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах **репродуктивного (відтворювального)** мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації, викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків. Метод **проблемного викладення матеріалу**, коли, використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання, дає змогу здобувачам вищої освіти ніби стати свідками і співучасниками наукового пошуку.

На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з предмету. Тематика семінарських занять наведена у робочій програмі дисципліни. Програмою курсу передбачено форми роботи: виступ за темою індивідуального (групового) завдання-кейса у

формі презентації; виступ-інформування за темами семінарських занять; семінар з індивідуальною та груповою роботою. На семінарських заняттях застосовуються **методи і форми роботи**: робота парами, тріадами, ситуаційні задачі; групові дискусії при вивченні проблемних питань (обговорення).

Готуючись до семінарських занять, здобувач вищої освіти має чітко усвідомлювати зміст запитань, дати розгорнуту відповідь на них. Під час семінарських занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання здобувачів вищої освіти з теми семінарського заняття. Використовуючи **репродуктивний метод** (застосування вивченого на основі зразка або правила), забезпечується алгоритмічна діяльність здобувачів освіти. Така діяльність характеризується відповідністю інструкціям, розпорядженням, правилам в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти: опрацювання лекційного матеріалу (конспект лекцій з дисципліни). *Підготовка до семінарських занять*: самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу; самостійне опрацювання питань для підготовки до занять, самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) в бібліотеках та в електронному вигляді (в мережі INTERNET). *Підготовка та виконання модульної контрольної роботи (виконується за методикою домашньої контрольної роботи)*: самостійне опрацювання базової та додаткової літератури; самостійне опрацювання питань для підготовки до виконання контрольної роботи, самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації.

В процесі застосування **частково-пошукового методу** навчання процес мислення здобувачів вищої освіти набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або ж самі здобувачі на основі роботи з навчальними посібниками та підручниками. Використання **дослідницького методу** дозволяє самостійно вивчати літературу, вести спостереження, виконувати інші пошукові дії.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи.

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ здобувача вищої освіти із доповіддю або повідомленням, участь у обговоренні питань на семінарських заняттях тощо. Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gv/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань, домашня контрольна робота \(виконується за методикою домашньої контрольної роботи\)](#).

Календарний контроль: [проводиться двічі на семестр як моніторинг виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних навчальних планів згідно з графіком навчального процесу](#).

Семестровий контроль: [екзамен](#)

PCO з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», семестровий контроль з якої передбачено у вигляді екзамену, розроблено за типом PCO-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру;
 - 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;
 - 2) складання модульної контрольної роботи (виконується за методикою домашньої контрольної роботи);
- екзаменаційної.

Оцінювання та контрольні заходи

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться на основі рейтингової системи відповідно ПОЛОЖЕННЯ про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського

https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf

За встановленими в PCO критеріями та результатами заходів поточного контролю здобувачів проводиться календарний контроль, порядок проведення якого визначено у Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського. <https://osvita.kpi.ua/node/32>

Викладач оцінює роботу здобувач вищої освіти на кожному семінарському занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на семінарських заняттях виставляється викладачем під час першого і другого календарного контролю – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Здобувач вищої освіти отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу здобувача вищої освіти.

Модульна контрольна робота (виконується за методикою домашньої контрольної роботи) - розробка словника психологічних термінів. Протягом вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» здобувачам вищої освіти необхідно розробити словник психологічних термінів, що включатиме основні поняття з кожної теми та тлумачення їх змісту. Здобувачу вищої освіти необхідно коротко розкрити зміст поняття, наприклад: *вікова психологія - галузь психологічної науки, що вивчає закономірності розвитку та функціонування психіки людини на всіх етапах її онтогенезу*.

Вимоги до оформлення. Здобувач вищої освіти виконує ДКР у довільній формі (письмово або з використанням текстового редактора на комп'ютері). Нумерація понять наскрізна. Бажано створювати словник за темами, що висвітлено в силабусі.

Наприкінці семестру здобувач вищої освіти здає словник на перевірку (прикріплює в гугл-класрум або надсилає на електронну пошту викладача).

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам вищої освіти

Вивчення курсу «Вікова та педагогічна психологія» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття здобувач вищої освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись зі змістом матеріалу підручника. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений здобувач вищої освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач вищої освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо здобувач вищої освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача вищої освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри психології та педагогіки, к.психол. н., доцентом Блохіною Іриною Олександрівною

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 15 від 31.05.2024 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 9 від 26.06.2024 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

РСО з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», семестровий контроль з якої передбачено у вигляді екзамену, розроблено за типом РСО-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру;

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;

- 2) складання модульної контрольної роботи (виконується за методикою домашньої контрольної роботи);

- екзаменаційної.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 20 (кількість балів на 1 занятті – 10):

активна участь у проведенні заняття; надання повної, аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слушними доповненнями відповідей інших здобувачів освіти у процесі дискусії Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.	7-10
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	3-6
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування, відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	1-2
відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	0

2. Виконання домашньої контрольної роботи (виконується за методикою домашньої контрольної роботи)

Максимальна кількість балів складає 30.

Домашня контрольна робота (ДКР) - розробка словника психологічних термінів. Протягом вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» здобувачам вищої освіти необхідно розробити словник психологічних термінів, що включатиме основні поняття з кожної теми та тлумачення їх змісту. Здобувачу вищої освіти необхідно коротко розкрити зміст поняття, наприклад: *вікова психологія - галузь психологічної науки, що вивчає закономірності розвитку та функціонування психіки людини на всіх етапах її онтогенезу.*

Вимоги до оформлення. Здобувач вищої освіти виконує ДКР у довільній формі (письмово або з використанням текстового редактора на комп'ютері). Нумерація понять наскрізна. Бажано створювати словник за темами, що висвітлено в силабусі.

Наприкінці семестру здобувач вищої освіти здає словник на перевірку (прикріплює в гугл-класрум або надсилає на електронну пошту викладача).

Загальна кількість понять – 60. Ваговий бал – 0,5.

Всі завдання виконано правильно (кожне з 60)	60
Вірно виконано більше 60% завдань	29-59
Вірно виконано менше 60% завдань	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів стартової складової:

$$RC = 20 + 30 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала навчальної дисципліни складає $R = RC + RE = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 60% від RC.

Умови допуску до семестрового контролю: здобувачі освіти, які не виконали всіх передбачених силабусом завдань й мають рейтинг нижче 60% до екзамену - **не допускаються**.

Семестровий контроль:

3. *Складання екзамену: виконання екзаменаційної контрольної роботи*

Здобувачі освіти, які виконали умови допуску, виконують екзаменаційну роботу.

Екзаменаційна контрольна робота:

Екзаменаційна контрольна робота складається з 50 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни та виконується письмово - за допомогою гугл-тестів, доступ до ЕКР надається здобувачам освіти лише під час проведення екзамену. Кожне питання ЕКР містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача здобувача освіти – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку здобувача освіти) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Максимальна кількість балів складає 50 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Всі тестові завдання виконано правильно (кожне з 50)	50
Вірно виконано більше 60% тестових завдань	26-49
Вірно виконано менше 60% тестових завдань	0

Для отримання відповідних оцінок (ECTS та традиційних) рейтингова оцінка (RD) переводиться згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Актуальні проблеми вікової та педагогічної психології в сучасному світі.
3. Історія виникнення і розвитку вікової та педагогічної психології.
4. Методи вікової та педагогічної психології.
5. Характеристика методів вікової та педагогічної психології за організацією дослідження.
6. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.
7. Проблема розвитку психіки в працях вітчизняних психологів
8. Основні напрямки зарубіжної вікової та педагогічної психології.
9. Взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку психіки людини.
10. Роль діяльності й спілкування в психічному розвитку дитини.
11. Основні умови та рушійні сили психічного розвитку.
12. Вікові кризи. Характеристика кризових періодів.
13. Проблема вікової періодизації.
14. Значення перших років життя дитини для подальшого розвитку особистості.
15. Загальна характеристика перших шести років життя дитини.
16. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти.
17. Психологія раннього дитинства.
18. Психологічна характеристика дошкільника.
19. Характеристика гри як провідної діяльності дошкільника.
20. Спілкування з дорослими у дітей перших шести років життя.
21. Розвиток моторики у дітей перших шести років життя.
22. Формування самооцінки у дітей перших шести років життя.
23. Специфіка психічного розвитку та особливості навчання в школі шестирічної дитини.
24. Психологічна характеристика готовності та адаптації дитини до навчання у школі.
25. Психологічні особливості початкового періоду шкільного життя дитини.
26. Учбова діяльність молодших школярів та розвиток інших видів діяльності.
27. Особливості спілкування молодших школярів.
28. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.
29. Емоційно-вольове життя молодших школярів.
30. Розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
31. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку.
32. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка і її вплив на його психологічні особливості і поведінку.
33. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка.
34. Психологічні особливості розвитку особистості у підлітковому віці.
35. Перебудова учбової діяльності, розвиток пізнавальних процесів підлітків.
36. Загальна характеристика ранньої юності.
37. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток старшокласника.
38. Формування особистості старшокласника.
39. Спілкування та дружба в юнацькому віці.
40. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.
41. Формування професійних інтересів та особливості профорієнтації старшокласників.
42. Особливості самовиховання в підлітковому та юнацькому віці.
43. Виховання підлітків і юнаків в шкільних справах.
44. Виховання підлітків і юнаків в спілкуванні з ровесниками та дорослими.
45. Характеристика поняття "важка дитина". Класифікація "важких" дітей.
46. Причини появи важких дітей і підлітків.
47. Специфіка роботи вчителя з різними категоріями важких підлітків.
48. Проблема періодизації психічного розвитку дорослої людини.
49. Психосоціальний розвиток дорослих.

50. Кризи віку дорослості.
51. Характеристика ранньої дорослості.
52. Розвиток психічних процесів у період середньої дорослості.
53. Характеристика середньої дорослості з позиції Е. Еріксона.
54. Анатомо-фізіологічні та психічні процеси старіння.
55. Характеристика кризи «Я-інтеграції».
56. Психологічні механізми формування особистості.
57. Показники і критерії вихованості, їх психологічна природа.
58. Виховне значення різних форм спілкування.
59. Виховний вплив колективу на особистість.
60. Характеристика сімейного виховання щодо його впливу на формування особистості..
61. Виховання в дошкільному і молодшому шкільному віці.
62. Виховання підлітків і юнаків.
63. Самовиховання, його завдання та структура.
64. Основні етапи та методи самовиховання.
65. Особливості формування правильної самооцінки та потреби в досягненні успіхів.
66. Моральне виховання дітей.
67. Організація індивідуальної роботи з педагогічно запущеними дітьми.
68. Поняття навчіння, навчання, учіння.
69. Рівні та типи навчіння та його особливості в різні вікові періоди.
70. Психологічні основи теорій навчання.
71. Аналіз основних типів навчання.
72. Загальна характеристика видів навчання.
73. Механізми та зміст навчання.
74. Формування знань, умінь і навичок.
75. Психологічна структура учбової діяльності.
76. Формування мотивації учбової діяльності у різні вікові періоди.
77. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.
78. Чинники ефективності навчання.
79. Педагогічні здібності вчителя.
80. Структурні компоненти педагогічної діяльності.
81. Стили педагогічної діяльності, їх характеристики.
82. Керівництво дитячими групами і колективом.
83. Соціально-психологічні основи організації групової діяльності дітей.
84. Стил керівництва педагогічним колективом.
85. Організація і стимулювання роботи членів педагогічного колективу.
86. Попередження і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу.
87. Сутність педагогічного спілкування, його функції.
88. Конфліктогенні педагогічні ситуації. Особливості педагогічних конфліктів.
89. Ефективність та культура педагогічного спілкування.
90. Психологічні особливості педагогічної саморегуляції.